

Денис Грінченко

студент гр. Фвнм-11,

Вінницький навчально-науковий інститут економіки ЗУНУ, м. Вінниця

Науковий керівник: к.е.н., доцент Вікторія Руденко

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ПРАВИЛ ЗБАЛАНСУВАННЯ БЮДЖЕТУ ДЕРЖАВ-ЧЛЕНІВ ЄС У ФІСКАЛЬНУ ПРАКТИКУ УКРАЇНИ

В умовах зростання необхідності бюджетного фінансування споживання й інвестицій за обмеженого обсягу бюджетних ресурсів, а також необхідності забезпечення макроекономічної стабільності на перший план виходять питання доцільності використання фіскальних правил.

Фіскальним правилом є постійне обмеження фіскальної політики, яке зазвичай визначається в термінах індикатора загальної фіскальної ефективності [1, с.2]. Критичною особливістю фіскального правила є те, що незалежно від законодавчого інструменту (міжнародного договору, поправки до конституції, законодавчого положення або політичного керівництва), воно призначене для постійного застосування урядами певної країни, що змінюють один одного, на національному або субнаціональному рівнях. Для того, щоб фіскальне правило було надійним, воно повинно включати зобов'язання протягом достатньо тривалого періоду часу.

Серед фіскальних правил вагоме значення відіграють правила збалансування бюджету, які передбачають [1, с. 2]:

1) баланс між загальними доходами та видатками (тобто заборону державних запозичень); або обмеження державного дефіциту як частки ВВП;

2) баланс між структурними (або циклічно скоригованими) доходами та видатками; або обмеження структурного (або циклічно скоригованого) дефіциту як частки ВВП;

3) баланс між поточними доходами та поточними видатками (тобто запозичення дозволено лише для фінансування капітальних витрат).

Фіскальні правила між країнами ЄС викладені в Пакті стабільності та росту (ПСР). Затверджений у 1997 р. та реформований у 2005 та 2011-13 рр., ПСР уточнює бюджетні критерії, встановлені в Маастрихтській угоді 1992 р. Він містить превентивну та коригувальну частину, де перша спрямована на моніторинг та прописування заходів для уникнення накопичення фіскального дисбалансу, а остання – також згадується як Процедура надмірного дефіциту – спрямована на моніторинг та прописування заходів для усунення надмірного фіскального дисбалансу [2, с. 133].

Оригінальний ПСР містив два основних фіскальних правила: загальний бюджетний дефіцит повинен бути нижчим за 3 відсотки ВВП, а державний борг має бути нижчим за 60 відсотків ВВП або достатньо зменшуватися до цього рівня (коригувальна частина). Також існувала вимога, щоб середньострокова загальна бюджетна позиція була «наближеною до балансу або профіцитною» у номінальному вираженні (превентивна частина). Реформа ПСР 2005 року

замінила «правило наближення балансу» в рамках превентивної частини на середньострокові цілі для кожної країни для структурної позиції бюджету. Від членів ЄС вимагається досягнення середньорічної мети або наближення до неї за допомогою відповідного способу коригування, щорічне покращення на 0,5 відсотка ВВП як орієнтир.

Реформи 2012/13 рр. посилили процедури моніторингу та виконання фіскальних правил, зокрема вимагалось від держав-членів прийняти правило структурного балансу бюджету у конституції або довгостроковому законодавстві (з нижньою межею структурного дефіциту 0,5% ВВП, якщо державний борг більший за 60% ВВП та нижньою межею структурного дефіциту 1% ВВП, якщо державний борг менший за 60% ВВП, а ризику стійкості боргу низькі).

У 2015 році переглянуте керівництво щодо імплементації ПСР уточнило існуючі положення щодо гнучкості правил, описавши більш детально положення для заохочення інвестицій та структурних реформ, дозволивши збільшити борг і дефіцит, а також врахувати економічний цикл у рамках превентивної частини.

Наразі правила збалансування бюджету імplementовано усіма державами-членами ЄС: Австрія (1999 р.), Бельгія (2014 р.), Болгарія (2006, 2009, 2012 р.), Греція (2014 р.), Данія (1992, 2014 р.), Естонія (1993, 2014 р.), Ірландія (2004 р.), Іспанія (2003, 2006, 2011 р.), Італія (2014 р.), Кіпр (2014 р.), Латвія (2013 р.), Литва (2015 р.), Люксембург (2014 р.), Мальта (2014 р.), Нідерланди (2014 р.), Німеччина (2003 р.), Польща (2006 р.), Португалія (2015 р.), Румунія (2013 р.), Словаччина (2014 р.), Словенія (2015 р.), Угорщина (2004, 2009-2010, 2015 р.), Фінляндія (1999, 2011 р.), Франція (2012 р.), Хорватія (2012 р.), Чехія (2017 р.), Швеція (2000 р.) [2].

Правила збалансування бюджету запроваджено у країнах ЄС на рівні [3]:

- місцевих бюджетів: Болгарія, Ірландія, Італія, Кіпр, Литва, Люксембург, Німеччина, Польща, Португалія, Румунія, Словаччина, Фінляндія, Франція;
- державного бюджету: Німеччина, Польща, Португалія, Фінляндія;
- фондів загальнообов'язкового державного соціального та пенсійного страхування: Литва, Люксембург, Німеччина, Фінляндія;
- державного бюджету, місцевих бюджетів і фондів загальнообов'язкового державного соціального та пенсійного страхування: Греція, Данія, Естонія, Ірландія, Іспанія, Італія, Кіпр, Латвія, Литва, Люксембург, Мальта, Нідерланди, Німеччина, Португалія, Румунія, Словаччина, Словенія, Угорщина, Фінляндія, Франція, Хорватія, Чехія, Швеція.

В Україні офіційно не запроваджено фіскальні правила, проте у Бюджетному кодексі України з'явилась у 2018 р. норма, згідно з якою «визначений Бюджетною декларацією показник дефіциту державного бюджету на кожен рік середньострокового періоду не може перевищувати 3 відсотки прогнозного номінального обсягу валового внутрішнього продукту України на відповідний рік» (ст. 14) [4]. Хоча варто уточнити, що дію зазначеної норми призупинено з 2020 р.

На наш погляд, Україна, яка має прагнення стати повноцінним членом ЄС, повинна імplementувати фіскальні правила ЄС, зокрема і правила збалансування

бюджету. З цією метою необхідно запровадити дані правила та зробити їх дієвими, тобто має забезпечуватись їх безумовне виконання та вплив на фіскальну політику. Зазначене вимагає дотримання низки критеріїв [4]:

1. Законодавче закріплення правила: правило, закріплене в конституції чи законі, вважається сильнішим, ніж правило, засноване на простій політичній угоді чи зобов'язанні.

2. Наявність органу (Фіскальної ради), відповідального за моніторинг дотримання правила: коли моніторинг здійснюється незалежним органом, який може надіслати раннє попередження у разі виявлення ризику невідповідності, можна очікувати, що ймовірність дотримання правила буде вищою.

3. Незалежність органу, відповідального за виконання правила: як і в попередньому критерії, утворення незалежного інституту для забезпечення вжиття відповідних заходів у разі невідповідності вважається сприятливим дотриманню правила.

4. Механізми забезпечення виконання правила: існування автоматичних механізмів коригування та можливість застосовувати їх у разі відхилення від правила сприятиме дотриманню їх вимог.

5. Транспарентність правила: ефективність правила вважається вищою, коли воно може отримати користь від широкого розголосу в засобах масової інформації, а їх недотримання може спричинити публічне обговорення.

Таким чином, фіскальні правила загалом та правила збалансування бюджету зокрема є одним із ефективних інструментів макроекономічної стабілізації, певним орієнтиром фіскальної політики держав-членів ЄС із надійними публічними фінансами і сильною репутацією фіскальної дисципліни та необхідною вимогою фіскальної політики України, якій характерні фіскальні дисбаланси, боргова криза та політично-економічна нестабільність.

Список використаних джерел

1. Kopits G., Symansky S. A. Fiscal Policy Rules. Washington: International Monetary Fund, 1998. 45 p.
2. Fiscal rules at a glance: an update 1985-2021 / prep. by H/ R. Davoodi, P. Elger, A. Fotiou, D/ Garcia-Macia, A. Lagerborg, W. R. Lam, Sh. Pillai. Washington: International Monetary Fund, 2022. 138 p.
3. Fiscal rules in EU Member States. URL: https://economy-finance.ec.europa.eu/economic-research-and-databases/economic-databases/fiscal-governance-database_en#fiscal-rules-in-eu-member-states (дата звернення: 15.04.2022).
4. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.17.2010 р. №2456-VI. Дата оновлення: 01.04.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> (дата звернення: 15.04.2022).
5. Fiscal Rules, Independent Institutions and Medium-term Budgetary Frameworks. URL: https://ec.europa.eu/economy_finance/db_indicators/fiscal_governance/documents/1-a5a_analysis_en.pdf (дата звернення: 15.04.2022).